Tilburg University

Verhalen in interviews

van Hulst, Merlijn

Published in:
Tijdschrift over Cultuur & Criminaliteit

DOI:
[10.5553/TCC/221195072020010003007](https://doi.org/10.5553/TCC/221195072020010003007)

Publication date:
2020

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):
van Hulst, M. (2020). Verhalen in interviews: Kritisch meekijken met de narratieve criminologie. *Tijdschrift over Cultuur & Criminaliteit*, 10(3), 115-127. <https://doi.org/10.5553/TCC/221195072020010003007>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Verhalen in interviews

Kritisch meekijken met de narratieve criminologie*

Merlijn van Hulst

Inleiding

De narratieve criminologie heeft zich de afgelopen jaren ontwikkeld tot een stroming (Presser, 2009; Sandberg, 2010; Presser & Sandberg, 2015; Sandberg & Ugelvik, 2016; Ugelvik, 2016; Althoff, Dollinger & Schmidt, 2020; Mills & Fleetwood, 2019). Het is een stroming waarin verhalen serieus worden genomen. Haar grondleggers (Presser, 2009, 2004; Sandberg 2010) stellen voor om wat onderzochten ons vertellen te begrijpen als discursief handelen: handelen door te spreken. Onderzochten zetten zichzelf immers in hun spreken op een bepaalde manier neer. Daarmee laten zij hun narratieve repertoire zien – de manier(en) waarop ze gebeurtenissen weten te voorzien van betekenis (Sandberg, 2010). Meer in het bijzonder bepleiten de grondleggers van de narratieve criminologie een verschuiving in het beeld van interviewdata dat volgens hen dominant is. Wat geïnterviewden doen, stellen ze, is niet louter de gebeurtenissen beschrijven die zij hebben meegemaakt of beschrijven hoe zij die gebeurtenissen hebben ervaren. Werken met interviewdata is dan ook niet een kwestie van het filteren van leugens en overdrijvingen uit de gesproken tekst om de realiteit bloot te leggen. In een interview presenteren onderzochten zich door het vertellen van hun verhalen aan de interviewer. Die presentatie heeft minstens zoveel van doen met het verleden als met het moment van presentatie in het interview en met het handelen dat erop volgt. In de sociale wetenschappen is al eerder uitgebreid kritiek geleverd op de interviewmethode (Mishler, 1986; Silverman, 2011; Alvesson, 2003, 2011; Atkinson & Coffee, 2003). Het is desalniettemin nuttig om de redeneerlijn van de narratieve criminologen en anderen eens nader te bekijken. Dat zal ik in dit artikel doen. Daarnaast zal ik de breedte benadrukken van de methode interview als medium om verhalen te genereren. Dat zal ik doen door een set van alternatieve manieren om verhalen te genereren te plaatsen naast het idee van het enkelvoudige interview met één verteller. Het artikel draagt hiermee bij aan het debat over

* De auteur bedankt Martina Althoff, Olga Petintseva en drie reviewers voor feedback op de eerste versie van deze tekst.

Merlijn van Hulst

‘betrokken’ onderzoeksmethoden binnen de criminologie (Petintseva & Zaitch, 2019).¹

Verhalen en vertellen

Enkele decennia geleden kwamen theorieën over verhalen en vertellen vanuit de linguïstiek de sociale wetenschappen binnen waaien. Intussen hebben sociaalwetenschappers boekenkasten vol geschreven over verhalen en vertellen. Na sociolinguïsten (Labov, 1972; Polanyi, 1979) zijn onder andere psychologen (Bruner, 1990), sociologen (Ewick & Silbey, 1995), planologen (Forester, 1993; Throgmorton, 1996) en organisatiewetenschappers (Boje, 1991; Gabriel, 2000) aan de slag gegaan met verhalen. Bennetts werk (1978; Bennett & Feldman, 2014) liet zien dat communicatiewetenschappers met aandacht voor het recht er ook al vroeg bij waren. Ik ken eigenlijk geen discipline in de sociale wetenschappen waar niet een aantal onderzoekers met verhalen en vertellen bezig is geweest. Basaal gezien komt het voor de sociale wetenschappen op het volgende neer: mensen zetten gebeurtenissen om in verhalen. Ze beschrijven setting, gebeurtenissen en actoren (Chatman, 1978). Neem het volgende korte interviewverhaal dat ik te horen kreeg van een politieagent (van Hulst 2013a: 143):

En een andere instap, ook met G. We bellen aan met de officier naast ons. We hadden afgesproken dat we aan zouden bellen. Die meneer zat bij zijn dochter thuis. Deur wordt opengedaan. Die mevrouw doet de deur open en zegt: ‘Goeiedag, wat kan ik voor u doen?’ We laten zien dat we van de politie zijn en wij vragen of haar vader thuis is. ‘Ja,’ zegt die meid, ‘mijn vader is hier binnen, ik zal hem even roepen’, en doet de deur weer dicht. Maar ja, dat was wel in een onderzoek waarbij vuurwapens waren betrokken... Dus we kijken de officier aan en die zegt: ‘Ja, dan mot het maar.’ Dus Boem! Alsnog die deur in. Nou, dat vind ik nou ironisch. Snappie?

Vertellers selecteren bepaalde elementen van de setting, bepaalde gebeurtenissen en bepaalde actoren en vormen daarmee hun vertelling. In het verhaal hierboven: Een ‘instap’ in het huis van de dochter van iemand die betrokken is bij een onderzoek. Het aanbellen, de interactie, het dichtdoen van de voordeur en uiteindelijk het inbeuken van die deur vormen de gebeurtenissen. De actoren zijn een politieagent en zijn of haar collega, een officier van justitie, een dochter en haar vader. Vertellers stellen meestal een bepaalde gebeurtenis of reeks gebeurtenissen centraal en omkleden die gebeurtenis(sen) met een beschrijving van de setting en

- 1 De disclaimer die daarbij hoort, is dat ik me beperk tot interviewen als onderzoeksmethode om toegang te krijgen tot verhalen en vertellen. De bredere etnografische context waarin onderzoek van narratieve criminologen vaak is ingebed en de inhoudelijke thema's die zij aansnijden, zijn niet mijn primaire focus. Daarmee doe ik de stroming tekort. Ik ga als het ware terug naar het begin van het verhaal van de recent ontwikkelde narratieve criminologie en negeer deels veel van de interessante gebeurtenissen die al zijn gevolgd. Het is niet anders en tot op zekere hoogte kan het ook niet anders.

actoren die er voor het begrijpen van die gebeurtenis(sen) toe doen. In dit geval is het inbeuken van de deur de gebeurtenis waar het verhaal om draait. Verhalen weerspiegelen ook de interpretatie van de setting, gebeurtenissen en actoren die erin voorkomen. In veel verhalen wordt daarbij ook gesproken over en vanuit ervaringen, intenties en emoties (Gabriel, 2000). Een verhaal als geheel levert een *plot*, datgene waar het verhaal om draait. In het verhaal hierboven gaat het om de ironie die ontstaat in de situatie waarin de verteller moest handelen. Het vertellen van verhalen is dan een praktijk waarmee de verteller betekenis geeft aan wat er gebeurd is (Gabriel, 2000; Gubrium & Holstein, 2009). De beschrijving geeft setting, gebeurtenissen en actoren kleur en zo wordt het cultuur. In het verhaal hierboven zien we een stukje politiecultuur.

De selectie en interpretatie van setting, gebeurtenissen en actoren zorgt op het eerste gezicht (of gehoor) wellicht voor een helder verhaal, maar is dat wel het hele verhaal? Gaat er niet altijd van alles schuil achter ogenschijnlijk simpele vertellingen? Narratieve criminologen Sandberg en Ugelvik (2016: 129) zagen het ook: 'Stories are good at making simple what is complicated. At the same time, some of the complexity is retained because stories by their very nature are ambiguous and open-ended.' Vertellen is echter een sociale praktijk. Toehoorders doen bij het vertellen van verhalen ook een duit in het zakje. Zij vullen, al dan niet hardop, gaten in het verhaal in. Toehoorders bevestigen wat ze horen of gaan er juist tegenin. Ze horen het verhaal op een bepaalde manier, waarbij ze leunen op hun eigen ervaringen en cultureel ingegeven denkschema's. Neem de volgende twee zinnen: 'De baby hilde. De moeder pakte haar op.' De meesten van ons gaan ervan uit dat de moeder bij de baby hoort, hoewel dat er niet staat (Sacks, 1992). Zo wordt een deel van de ambiguïteit al opgelost. Zeker als een verhaal niet door één persoon wordt verteld, maar door meerdere vertellers die elkaar ter plekke en expliciet kunnen aanvullen (Ochs & Capps, 2001).

Onze ervaringen, zo stelden onlangs nog Mills en Fleetwood (2019: 31), krijgen vorm tegen de achtergrond van gedeelde betekenissen, die vaak door middel van verhalen worden gedeeld. Zo zijn verhalen ook verbonden met en onderdeel van cultuur (Shearing & Ericson, 1991; Van Hulst 2013b). Het vertellen van verhalen levert vaak een bevestiging op van cultureel dominante beelden (opvattingen, ideeën, theorieën) en omgekeerd worden nieuwe ervaringen verteld met behulp van cultureel dominante beelden (Althoff, 2020). In het verhaal over de inval kunnen we het belang zien van de situatie waarin politiemensen handelen. De verteller bevestigt met het verhaal het idee dat je in politiewerk altijd kunt worden verrast en dat je je hebt aan te passen aan wat je overkomt. Er is, vervolgens, ook een politieke kant van verhalen. Er is vaak strijd over wat er nu eigenlijk gebeurd is en welke rol betrokkenen en de setting daarin hebben gespeeld. Verhalen geven mensen en andere entiteiten (een dochter, een dier, een god, enzovoort) de rol van daders, slachtoffers, helden en nog meer. Ten slotte zijn verhalen de opmaat voor handelen. Als een verhaal als waar, geloofwaardig of op zijn minst als plausibel wordt gezien, beïnvloedt dat het handelen dat volgt. We vertellen namelijk niet alleen verhalen, we leven ze ook. Zoals cultuur zowel een model van de werkelijkheid vormt als een recept voor handelen (Geertz,

1973), zo zijn verhalen een verwoording van het verleden *en* een gids voor toekomstig handelen (MacIntyre, 1985).²

Narratieve criminologie en interviewverhalen

De narratieve criminologie is een waardevolle aanvulling op het onderzoek naar verhalen in de sociale wetenschappen. Er is in korte tijd veel meer narratieve criminologie op papier gekomen dan hier kort is samen te vatten. Narratieve criminologen bestuderen typen van verhalen, de tekstuele vormen van verhalen en mechanismen in verhalen (Presser & Sandberg, 2019).³ Waar de grondleggers van de narratieve criminologie zich in de eerste stukken (Presser, 2009, 2004; Sandberg 2010) vooral tegen afzetten, was de naïeve en beperkte lezing van verhalen in interviews. Drie ‘vroeg’ teksten van de twee grondleggers van de narratieve criminologie, Lois Presser en Sveinung Sandberg (Presser, 2004, 2009; Sandberg, 2010), helpen om te begrijpen waar het narratieve criminologen om te doen is en meer in het bijzonder hoe ze naar verhalen in interviews kijken. Op dat laatste zal ik mij in de rest van dit artikel richten.

Presser (2009) beargumenteert dat verhalen in interviews op drie manieren kunnen worden begrepen. Om te beginnen kunnen ze rapporteren over gebeurtenissen. Ze geven ons een feitelijk verslag. Ten tweede kunnen we interviewverhalen begrijpen als interpretaties van geïnterviewden. In wat de geïnterviewde vertelt, vinden we het perspectief van de geïnterviewde terug. Zowel in de eerste als de tweede opvatting zijn interviewverhalen een representatie van daadwerkelijke gebeurtenissen en ervaringen. Een derde opvatting is om verhalen te zien als situationele vertellingen. Het interview is een situatie waarin de geïnterviewde reageert op de vragen van de interviewer en daarmee ter plekke een of meerdere verhalen neerzet. Presser kiest voor deze laatste manier om naar interviewverhalen te kijken. Ze stelt dat interviewverhalen niet zozeer feitelijke gebeurtenissen op tafel leggen of over authentieke ervaringen rapporteren. Geïnterviewde overtreders, zo concludeerde Presser (2004) eerder, grijpen interviews aan om zichzelf neer te zetten als goede mensen, als mensen met fatsoen. Het interview, als setting waarbinnen de werkelijkheid wordt gereconstrueerd, biedt hiertoe gelegenheid. Daarbij komt dat de opstelling van de interviewer van invloed is op de verhalen die verteld worden. Sandberg (2010) stelt vervolgens, enigszins provocatief, dat we ook van leugens kunnen leren. Interviews zouden wat hem betreft niet zozeer moeten gaan over wat overtreders daadwerkelijk doen, als wel om de vraag welk narratief repertoire ze in huis hebben. Daarbij benadrukte hij dat de interpretatie die geïnterviewden geven van gebeurtenissen niet enkelvoudig hoeft te zijn. Er is vaak sprake van variatie en ontwikkeling van de interpretaties die

2 Het werk van Mills en Fleetwood (2019) over *preppers* (mensen die zich voorbereiden op het overleven na rampen) geeft ook een mooi voorbeeld van de manier waarop het vertellen zich in grote mate kan uitstrekken naar de toekomst.

3 Ook interessant is de relatie tussen verhalen en etnografie (Gubrium & Holstein, 1999, 2008; Turner & Rowe, 2017; Fleetwood & Sandberg, 2019; Van Hulst, 2020), maar we blijven hier bij interviews.

een geïnterviewde geeft, zelfs binnen één interview. Een narratieve criminologie, meer in het algemeen, zou uit moeten gaan van het idee dat verhalen menselijk handelen en verbanden tot stand brengen en beïnvloeden (zie ook Presser en Sandberg, 2019).

De kritiek van de grondleggers van de narratieve criminologie lijkt veel op kritiek die al eerder is geuit op interviews. Daarom wil ik die kritiek hier even kort herhalen en laten zien dat met name die van Presser (2009) in een bredere traditie van interviewkritiek past. Het is zinvol even terug te gaan in de geschiedenis. Voor zover ik kan zien is het de psycholoog Elliot Mishler (1986) geweest die het eerst uitgebreid heeft betoogd dat reguliere onderzoeksinterviews niet zozeer losse feiten helpen reconstrueren als wel dat ze de gelegenheid bieden voor het vertellen van verhalen. Als geïnterviewden de kans krijgen, zo stelde hij, vertellen ze ons een verhaal. Die kans moeten wij hun bieden, door hun in interviews de ruimte te geven en de productie van verhalen goed te begeleiden. Silverman (2011) en Alvesson (2003, 2011) trokken de kritiek door naar interviews in het algemeen.⁴ Hoewel zij het niet over verhalen hebben, loopt wat zij beweren wat mij betreft voor een groot deel parallel aan de redenering van Presser (2009; Presser & Sandberg, 2015). Silverman (2011) en Alvesson (2003, 2011) stelden dat er drie gevestigde opvattingen zijn over interviewdata. In de eerste opvatting levert het interview simpelweg een blik op de realiteit. Uiteraard is het, volgens de aanhangers van deze opvatting, nodig om allerlei wijzen van vertroebeling van die blik – te wijten aan de geïnterviewde, de interviewsetting of de interviewer – tegen te gaan. Zodoende leveren interviews een manier om erachter te komen wat er gebeurt in de onderzochte wereld. Dat noemt Alvesson (2011) de *neo-positivistische* opvatting ten aanzien van interviewen en die komt overeen met Pressers eerste opvatting. Dit is ook de opvatting waar Mishler (1986) zich tegen afzette. Het probleem met die manier van kijken is dat je in interviews interpretaties krijgt voorgeschoteld. Een tweede manier om te kijken naar interviewdata is daarom om ze te begrijpen als de uitdrukking van de authentieke ervaringen en van de interpretatie (en in bredere zin, het wereldbeeld) van de geïnterviewde. We zien de vervorming van de realiteit door de geïnterviewde en *dat* is dan juist wat we proberen te vangen. Dit noemt Alvesson (2003; 2011) een *romantische* opvatting en die sluit geheel aan bij de tweede opvatting die Presser presenteert.

De derde opvatting en kritiek daarop

Terecht zegt Alvesson (2003, 2011), in navolging van Silverman (2011) en in lijn met wat narratieve criminologen zien, dat het naïef is om te geloven dat het ware,

4 Opgemerkt moet worden dat Silverman er al eerder bij was dan Alvesson. Zijn oorspronkelijke tekst is uit 1993.

authentieke perspectief van de geïnterviewde op de tape gaat komen.⁵ Een derde manier om naar de zaak te kijken is dan ook om de gesproken tekst te zien als een *lokale productie van betekenissen*. Deze opvatting verschuift de aandacht van de inhoud van het verhaal naar de manier waarop het vertellen iets bewerkstelligt. De geïnterviewde levert een beschrijving op van gebeurtenissen die in belangrijke mate juist *de context van het interview* op de band zet. Dit brengt ons tot een derde opvatting over interviews. Alvesson (2011) noemt het de *localist*-opvatting. Interviewdata komen voort uit de interviewsituatie en dragen die dus met zich mee. En zoals we al wisten van verhalen: ze worden aangepast aan de context waarin ze verteld worden (Edwards, 1997). Deze opvatting, gevoed door de etnomethodologie en de discoursanalyse, lijkt behoorlijk op de opvatting van de narratieve criminologen. We moeten, zoals Presser zegt (2009), ervan uitgaan dat verhalen in interviews *constitutief* zijn. Ze zetten als het ware een eigen realiteit neer, meer dan dat ze een afspiegeling zijn van gebeurtenissen in het verleden of het authentieke perspectief van de geïnterviewde.

Deze derde opvatting is een nuttige aanvulling op de eerste en tweede opvatting. Zij die deze opvatting aandragen, hebben terecht kritiek op het idee dat interviews directe toegang leveren tot de *feitelijke* gebeurtenissen of het *authentieke* perspectief van overtredders en anderen. Daarbij richten ze onze aandacht op de taal die geïnterviewden gebruiken en de manier waarop geïnterviewden hun cultureel beschikbare bronnen – hun repertoire – creatief inzetten (Presser, 2009; Sandberg, 2010). Maar ook de derde opvatting is niet zonder problemen. Met het beschouwen van de interviewcontext als enige realiteit waartoe we echt toegang hebben als interviewers, verschuift slechts het probleem van toegang tot die realiteit. Je kunt je, om te beginnen, afvragen hoe volledig de interpretatie is die onderzoekers geven van wat er in hun interviews gebeurt (Hammersley, 2003). Er zullen immers nog steeds delen van of perspectieven op de realiteit ontglippen aan de onderzoeker en daarmee aan de lezer. De focus op de *interviewtekst* laat bijvoorbeeld het niet-tekstuele van het interview buiten beschouwing: de blikken, de houdingen, de gedachten, en nog meer.⁶ Daarnaast zijn er ook andere manieren waarop die tekst zelf kan worden onderzocht, zoals sociolinguïsten en anderen laten zien (Sacks et al., 1978; Riessman, 2008). Ook wordt de interactie tussen de interviewer en de geïnterviewde zelden daadwerkelijk tot onderwerp van onderzoek gemaakt, ook al raden Presser en Sandberg (2015; 2019) dit aan. Vervolgens kun je je afvragen in hoeverre de lokale productie van verhalen iets nieuws zegt over hoe geïnterviewden betekenis geven. Hoezo moet het ons ver-

5 Dat was, zo zou ik denken, de oorspronkelijke inzet van het interpretatieve veldwerk en is in de antropologie verder terug te leiden tot Malinowski's voorstel om de *native's point of view* in kaart te brengen. In de antropologie zijn ze er ook al lang achter dat cultuur 'contested, temporal and emergent' (Clifford & Marcus, 1986: 19) is en voor een groot deel ontstaat op de typemachine van de antropoloog.

6 Interviews worden in de regel omgezet in tekst, waar vervolgens de verhalen uit worden gefilterd. De wijze waarop vertelde verhalen tussen het vertellen en het schrijven praktisch worden omgezet voor een bepaald publiek, wordt helder uit de studies van Martha Komter (bv. Komter, 2020). Voor een grondige kritiek op wat de meest gebruikte onderzoeksmethoden missen, zie Law en Urry (2004).

rassen dat overtreeders zichzelf in interviews als ‘decent moral persons’ presenteren (Presser, 2004)? Was dat niet al onderdeel van hun *native’s point of view* (de tweede opvatting over interviewdata)? Onderzoekers die de tweede opvatting aanhangen, hadden zelf ook al ingezien dat er sprake is van een coproductie van betekenissen in interviews. Mishler (1986: 138; Holstein & Gubrium, 1995) stelde bijvoorbeeld al dat betekenissen tot stand komen en verder worden gevormd door de interactie zoals die plaats heeft in het interview. Daarom stelden Holstein en Gubrium (1995) dat de interviewer een actieve houding moet aannemen om beschrijvingen te helpen produceren die zo betekenisvol mogelijk zijn. Door het interview als een samenwerking te beschouwen, kunnen we de geïnterviewden helpen hun perspectief te reproduceren, zonder dat we beweren dat dat perspectief een essentie heeft die uit de geïnterviewde moet (en kan) komen. Het bestuderen van het vertellen zoals dat plaatsvindt in interviews, kan ons helpen het dynamische karakter van cultuur – zoals dat ook wordt gepropageerd door cultureel criminologen (bijv. Oude Breuil, 2011) – in beeld te brengen. Dat hoeft de inhoud van de vertelde verhalen niet te overschaduw. Zowel het ‘wat’ als het ‘hoe’, verhalen en vertellen, doen ertoe (Gubrium & Holstein, 2009). Daar zijn andere narratieve criminologen ook voor (Althoff, 2020). Uiteraard moeten we daarbij beseffen dat het interview tegelijkertijd een beperkt beeld oplevert van leven en denken. Dat beeld kan echter ook op andere manieren worden verrijkt.

Dikke en nog dikkere beschrijvingen

In de sociale wetenschappen wordt al decennialang nagedacht over verrijking van wat we van mensen in het veld horen, om meer van de realiteit of meer realiteiten te kunnen zien. Ik denk dat er manieren zijn om interviewdata te verrijken die in de narratieve criminologie af en toe zijn aangestipt, maar nog niet duidelijk in kaart zijn gebracht. Sociale wetenschappers die de interviewmethode bekritiseren, richten hun pijlen doorgaans op de standaard: een eenmalig interview met één geïnterviewde. We kunnen de interviewdata echter ook anders genereren, we kunnen andere gegevens zoeken of genereren, en we kunnen de gegevens die we vinden of genereren anders behandelen. En die mogelijkheden kunnen natuurlijk ook op elkaar inwerken. Alvesson (2011) beschrijft naast de drie opvattingen over interviews bijvoorbeeld acht verschillende metaforen waarmee je naar interviews kunt kijken, waaronder lokale bewerkstelling, identiteitswerk en de applicatie van culturele scripts. Het is volgens hem niet aan te raden om te kiezen tussen die metaforen, maar men zou de rijkheid die ze bieden kunnen inzetten om de complexe werkelijkheid beter te begrijpen. Dit principe is al tijden bekend; niet alleen uit de wereld van onderzoek, maar ook uit de literatuur en de filmkunst. Denk bijvoorbeeld aan de film *Rashomon* van Kurosawa, waarin verschillende getuigen een verschillende versie van een misdaad delen. Het in kaart brengen van het perspectief van de verschillende betrokken actoren kan in principe altijd leiden tot verrijking. Ook de interviewpraktijk zelf kan anders worden

ingevuld, door bijvoorbeeld met geïnterviewden de plekken te bezoeken waar ze in interviews over praten (Neville & Sanders-McDonagh, 2019).

Het methodologisch principe van de verzameling van een diversiteit aan gezichtspunten geldt mijns inziens ook voor het overbekende idee van de *thick description* (Geertz, 1973). Een beschrijving (of analyse) van de meest simpele gebeurtenis kan vanuit vele gezichtspunten net als zo'n gebeurtenis meerdere betekenislagen bevatten. Waar in veel methodologieboeken de suggestie wordt gewekt dat de vergelijking van uitkomsten leidt tot het (trianglerend) vinden van de wat er werkelijkheid is gebeurd, stellen mensen als Alvesson (2011: 40) dat dat ons niet gegeven is. Presser (2004: 99) zegt dit ook over verhalen: 'No "true" story waits to be told.' Er zijn verschillende verhalen die kunnen worden verteld met verschillende media door verschillende vertellers die verschillend kunnen worden geïnterpreteerd. Dat wil niet zeggen dat er schier oneindig veel interpretaties zijn die we interessant of waardevol vinden. De vraag die we echter moeten blijven stellen, is wat er dan naast, tegenover of achter verhalen ligt. We moeten wat mij betreft dan ook geen genoegen nemen met de derde lezing op zich. Ik wil daarom hier kijken hoe we via interviews verhalende beschrijvingen dikker (of rijker) kunnen maken.⁷

Verhaaluitbreiding – Laten we beginnen met dezelfde verteller. Het is goed mogelijk om verschillende interpretaties van dezelfde gebeurtenissen te vergaren binnen een en hetzelfde interview. Dit is wat Sandberg (2010) zelf ook al liet zien en aanmoedigde. Mensen spreken zichzelf regelmatig tegen, of ze het nu doorhebben of niet. Dezelfde verteller kan dezelfde gebeurtenissen vertellen aan andere mensen. Dit kan bijvoorbeeld in een situatie waarin die persoon met zijn of haar leeftijdsgenoten omgaat. Verhalen worden daarbij aangepast aan de situatie waarin ze worden verteld (Edwards, 1997). Voor interviews zijn er ook nog andere mogelijkheden: de verteller kan dezelfde gebeurtenissen op een later tijdstip nog eens vertellen. Met wijsheid achteraf en nieuwe ervaringen krijgen gebeurtenissen vaak een nieuwe betekenis. Een verteller kan 'zachter' zijn geworden of juist harder oordelen. Ook kunnen geïnterviewden langere tijd worden gevolgd, om te kijken hoe zij hun levensverhaal of dat van de groep door de tijd heen vertellen en nieuwe gebeurtenissen eraan toevoegen.

Andere vertellers – Vervolgens kan aan andere vertellers worden gevraagd om een verteld of cultureel courant verhaal na te vertellen. Het is niet vreemd dat interviewers, zonder dat ze erom vragen, van verschillende onderzochten over dezelfde gebeurtenissen horen (Gabriel, 2000). In veel cultuuronderzoek is het echter gebruikelijk om mensen uit dezelfde groep te bevragen, maar daarmee komen ze uit op vrij vergelijkbare versies van verhalen. De narratieve criminologie, zoals deze zich in het begin presenteerde, ging uit van overtredders. Er is echter absoluut geen reden om niet ook met anderen mee te kijken naar

7 Enkele van die voorstellen heb ik ook bij narratieve criminologen al langs zien komen, maar de meesten lijken er vooral in te geloven dat verrijking moet komen uit etnografische observatie. Hoewel ik een groot voorstander ben van etnografie, denk ik dat de afzonderlijke methoden die eraan bijdragen en die ook afzonderlijk worden toegepast, ook afzonderlijke aandacht behoeven.

(dezelfde) gebeurtenissen – perspectieven van bijvoorbeeld slachtoffers zijn bijvoorbeeld ook al in beeld gekomen (Pemberton, Mulder & Aarten, 2019; Walklate et al., 2018). Daar waar groepen met elkaar in strijd zijn, wordt duidelijk dat interpretaties verschillen van groep tot groep, niet in de laatste plaats omdat betekenisgeving samenhangt met toekomstig handelen. In de rechtsketen is tegengestelde verhalen beluisteren daarentegen de standaardpraktijk. Daar gaat het aan de lopende band om verhalen die elkaar tegenspreken (Haket, 2007). Het is interessant om zowel medestanders als tegenstanders te vragen gebeurtenissen na te vertellen.

Samenvertellingen – Vervolgens kunnen verhalen ook samen worden verteld (Ochs & Capps, 2001). Het betrekken van publiek kan ook in (groeps)interviews en zorgt voor andere verhalen, maar ook het anders betrekken van publiek is een mogelijkheid. Bij gebeurtenissen waar een groep bij aanwezig was, kan de groep het verhaal navertellen. Dat levert een andere dynamiek op dan het standaard interviewverhaal. Vertellen van verhalen in dialoogvorm zorgt voor verrijking van het perspectief, hoewel een bepaalde versie alternatieve versies kan domineren. Daarom is het aan te bevelen om aanwezigen ook apart te bevragen, uiteraard ook een manier waarop in de justitiële keten gezocht wordt naar inconsistenties. Dit levert ook de mogelijkheid om een mozaïek van verhalen afkomstig uit een groep te maken. Dit stelt de onderzoeker vervolgens in staat om overeenkomsten en verschillen in kaart te brengen (vgl. Presser en Sandberg, 2015).

Recontextualiseren – De verteller kan ook worden gevraagd om gebeurtenissen in een andere (bredere, of juist beperktere) setting te plaatsen. Zo'n setting geeft mede kleur aan de gebeurtenissen als geheel. Burke (1969) legde al lang geleden uit hoe nadruk op setting, actor of gebeurtenissen de verantwoordelijkheid kan helpen verplaatsen. Als je de setting veel gewicht geeft, verschuift de rol van actoren bijvoorbeeld naar de achtergrond. Een setting met veel gewicht (bijv. een crisis) bepaalt immers in hoge mate het handelen dat erin mogelijk is. Een andere manier om verhalen te recontextualiseren is door te vragen naar vergelijkbare gebeurtenissen. In de verhaalttheorie wordt wel gesproken van *second stories* (Sacks, 1992; Van Hulst & Ybema, 2020). Als iemand een verhaal vertelt, weet een ander vaak wel een verhaal te vertellen dat daarop lijkt, qua thema of plot. Uiteraard hangt het vertellen van een tweede verhaal voor een groot gedeelte af van de ervaringen van de tweede verteller, maar ook van de context waarin de vertelling plaatsvindt en de mensen die erbij betrokken zijn.

Andere media – Het mondelinge interview is slechts één medium om verhalen te vertellen. Er zijn ook andere media waarmee verhalen worden verteld (Barthes, 1984). Tegenwoordig worden gebeurtenissen natuurlijk aan de lopende band in verkorte vorm op sociale media naverteld. Buiten verbale mogelijkheden om verhalen te vertellen, kunnen verhalen ook worden verbeeld (zie ook Presser en Sandberg, 2015). Er zijn hierin vele mogelijkheden. Teken en spreken met of over foto's wordt al regelmatig gebruikt door sociaal wetenschappers. Criminologen kunnen de mensen die ze interviewen uitnodigen om een of meerdere van die andere vormen te gebruiken in interviews.

Niet-vertelde verhalen – De vraag die onderzoekers zich altijd moeten stellen, is in hoeverre er ook niet-vertelde verhalen zijn. Narratieve criminologen zijn daar ook al gevoelig voor (Sandberg, 2016; Presser & Sandberg, 2019), hoewel ze nog niet uitleggen hoe interviewers daarop in kunnen spelen. De cultuur die wordt onderzocht, kan bepaalde versies van gebeurtenissen bewust of onbewust uit het zicht houden (Ewick en Silbey, 1995). Het zoeken van buitenstaanders of tegenstanders om andere versies boven water te krijgen kan dat probleem niet altijd oplossen, omdat er mogelijk geen getuigen van die andere versies (meer) te vinden zijn.⁸

Tot slot

De afgelopen tien jaar heeft de narratieve criminologie zich gemanifesteerd als een stroming die zich richt op de rol van vertellen en het delen van verhalen in criminaliteit (Sandberg & Ugelvik, 2016). Verhalen en vertellen, stellen de onderzoekers in deze stroming in navolging van vele anderen, zijn belangrijk om in kaart te brengen. Het vertellen van verhalen is een vitale manier waarop mensen betekenis geven. Criminologen doen er inderdaad goed aan verhalen en vertellen serieus te nemen en te onderzoeken. Narratieve criminologie biedt hiervoor handvaten en inspiratie. Waar het gaat over verhalen in interviews, ben ik van mening dat de opvatting van de grondleggers van de narratieve criminologie ook beperkend kan werken. Gezien vanuit een betrokken criminologie, die er alles aan doet om de mensen die ze volgt te begrijpen en hun handelen te contextualiseren, is er meer mogelijk dan de grondleggers van de narratieve criminologie suggereerden.

Veel studies van cultuur en culturen halen hun kracht uit de onderdompeling die de onderzoeker heeft genoten in de context van de onderzochten. Empathie en begrip worden geboren uit ervaring en verplaatsing. Daarbij is herhaling van groot belang. We leren om te zien wat de mensen die we onderzoeken zien door het herhaaldelijk zelf te zien, te horen of te ervaren. Dat maakt etnografie, niet slechts als set methoden, maar ook als interpretatieve sensibiliteit zo belangrijk (Yanow, Ybema & Van Hulst, 2012). Die sensibiliteit geldt ook voor het spreken met onderzochten. Door in te zien dat het interview zelf een context is waarin geïnterviewden reageren en anticiperen op de interviewer, vragen we aandacht voor het belang van het onderzoeksinstrument in de productie van data, maar uiteindelijk zijn we (ook narratieve criminologen) niet zozeer geïnteresseerd in die interviewcontext. We zijn geïnteresseerd in de manier waarop bepaalde mensen betekenis geven aan hun ervaringen en hun identiteit vormen. Daarbij is de interviewcontext slechts een hulpmiddel om onze kennisproductie efficiënt te maken of te verrijken. Vooral in het verrijken is meer mogelijk. De interviewmethode levert onderzoekers daarvoor mogelijkheden die veelal onbenut blijven. In

8 Ook op het vlak van analyse is veel te halen voor criminologen. Bekend is natuurlijk het toepassen van verschillende theoretische perspectieven op een verhaal (Rhodes 2000), zoals dat ook al lang voor de bestudering van gehele cases gold (Allison 1972).

Tabel 1 *Verrijking van vertellingen door middel van interviews*

	Aanpak	Verrijking
<i>Verhaaluitbreiding</i>	Vaker of later (nog eens of nog meer) laten vertellen	Nieuwe vertelpogingen en nieuwe gebeurtenissen leiden tot (ver)nieuwde interpretatie
<i>Andere vertellers</i>	Meerdere vertellers afzonderlijk laten vertellen	Alternatieve verhalen laten convergentie en divergentie in interpretatie zien
<i>Samenvertellingen</i>	Meerdere vertellers gelijktijdig laten vertellen	Wisselwerking tussen vertellers levert aanvulling (maar mogelijk ook beperking) van interpretatie op
<i>Recontextualiseren</i>	Setting aanpassen of vergelijkbare verhalen laten vertellen	Ruimere setting en vergelijkbare verhalen leveren (ver)nieuwing van interpretatie van op
<i>Andere media</i>	Diverse media inzetten om verhaal te vertellen	Elk medium levert een eigen interpretatie op, wisselwerking kan complementariteit of strijd opleveren
<i>Niet-vertelde verhalen</i>	Op zoek gaan naar verhalen die niet verteld zijn	Vertellen van niet vertelde verhalen laat zien welke interpretaties worden genegeerd of onderdrukt

tabel 1 zijn de mogelijkheden, zoals ik ze in de vorige sectie heb besproken, verkort weergegeven.

Opgemerkt moet worden dat deze vormen van verrijking niet zozeer aan een van de drie besproken opvattingen verbonden zijn. Hoewel ze wel een bepaalde scepsis suggereren tegenover het idee dat door middel van interviews de waarheid kan worden vastgesteld, kan het verrijken ook laten zien dat er veel convergentie en complementariteit zit tussen verschillende interpretaties. Ten slotte is dit overzicht zelf uiteraard ook beperkt, alleen al omdat de interviewmethode slechts één manier is om aan onderzoeksdata te komen. Het zou daarom goed zijn om wat ik hier betoog ook te doordenken vanuit andere methoden en hun wisselwerking, zoals die bijvoorbeeld in de etnografie ontstaat. Ook hiervoor kunnen we de komende tijd het een en ander verwachten van narratieve criminologen. Ik hoop dat zij het met mij eens zijn dat onze onderzoeksmethoden ons meer te bieden hebben dan het soms lijkt.

Literatuur

Allison, G.T. (1971). *Essence of Decision: Explaining the Cuban Missile Crisis*. Boston, MA: Little Brown.

Althoff, M., B. Dollinger & H. Schmidt (2020). *Conflicting Narratives of Crime and Punishment*. Cham: Palgrave.

Althoff, M. (2020). Stories of Gender and Migration, Crime and Security: Between Outrage and Denial. In: M. Althoff, B. Dollinger & H. Schmidt (eds.), *Conflicting Narratives of Crime and Punishment* (p. 259-278). Palgrave: Cham.

Alvesson, M. (2003). Beyond neopositivists, romantics, and localists: A reflexive approach to interviews in organizational research. *Academy of management review*, 28(1), 13-33.

Merlijn van Hulst

- Alvesson, M., (2011). *Interpreting interviews*. London: Sage.
- Atkinson, P. & A. Coffey (2003). Revisiting the relationship between participant observation and interviewing, In: J. Holstein & J.F. Gubrium (eds.), *Inside interviewing: New lenses, new concerns* (p. 415-428). London: Sage.
- Barthes, R. (1984). Inleiding in de structurele analyse van het verhaal. *Versus*, 3(2), 12-46.
- Bennett, W.L. (1978). Storytelling in criminal trials: a model of social judgment. *Quarterly journal of speech*, 64(1), 1-22.
- Bennett, W.L. & M.S. Feldman (2014). *Reconstructing reality in the courtroom* (2e editie). New Orleans: Quid Pro Books.
- Boje, D.M. (1991). The storytelling organization: a study of story performance in an office-supply firm. *Administrative science quarterly*, 36, 106-126.
- Bruner, J. (1990). *Acts of meaning*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Burke, K. (1969). *A grammar of motives*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Chatman, S. (1978). *Story and discourse*. Ithaca, NY & London: Cornell University Press.
- Clifford, J. & G.E. Marcus (eds.) (1986), *Writing culture: the poetics and politics of ethnography*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Edwards, D. (1997). *Discourse and cognition*. London: Sage.
- Ewick, P. & S.S. Silbey (1995). Subversive stories and hegemonic tales: toward a sociology of narrative. *Law & society review*, 29, 197-226.
- Fleetwood, J. & S. Sandberg (2019). Narrative criminology and ethnography. In: S. Bucerius, K. Haggerty & L. Berardi (eds.), *Oxford handbook of ethnographies of crime and criminal justice*. Oxford: Oxford University Press.
- Forester, J. (1993). Practice stories: The priority of practical judgment. In: F. Fischer & J. Forester (eds.), *The Argumentative Turn in Policy Analysis and Planning*. London: Duke University Press.
- Gabriel, Y. (2000). *Storytelling in organizations*. Oxford: Oxford University Press.
- Geertz, C. (1973). *The interpretation of cultures*. New York: Basic Books.
- Gubrium, J.F. & J.A. Holstein (1999). At the border of narrative and ethnography. *Journal of contemporary ethnography*, 28(5), 561-573.
- Gubrium, J.F. & J.A. Holstein (2008). Narrative ethnography. In: S.N. Hesse-Biber & P. Leavy (eds.), *Handbook of emergent methods* (p. 241-264). New York: The Guilford Press.
- Gubrium, J.F. & J.A. Holstein (2009). *Analyzing narrative reality*. London: Sage.
- Haket, V. (2007). *Veranderende verhalen in het strafrecht. De ontwikkeling van verhalen over verkrachting in het strafproces* (dissertatie). Amsterdam: Nederlands Studiecentrum voor Criminaliteit en Rechtshandhaving.
- Hammersley, M. (2003). Recent radical criticism of interview studies: any implications for the sociology of education? *British Journal of Sociology of Education*, 24(1), 119-126.
- Holstein, J.A. & J.F. Gubrium (1995). *The active interview*. London: Sage.
- Van Hulst, M. (2013a). *Politieverhalen*. Apeldoorn: Reed Business.
- Van Hulst, M. (2013b). Storytelling at the police station: the canteen culture revisited. *British journal of criminology*, 53(4), 624-642.
- Van Hulst, M. & S. Ybema (2019). From what to where: a setting-sensitive approach to organizational storytelling. *Organization studies*, 41(3), 365-391.
- Van Hulst, M. (2020). Ethnography and narrative. *Policing and Society*, 30(1), 98-115.
- Komter, M. (2020). Practical Narratives in the Criminal Law Process: The Suspect's Statement. In: M. Althoff, B. Dollinger & H. Schmidt (eds.), *Conflicting Narratives of Crime and Punishment* (p. 219-236). Palgrave Macmillan: Cham.
- Labov, W. (1972). *Language in the inner city: studies in the black English vernacular*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

- Law, J. & Urry, J. (2004). Enacting the social. *Economy and society*, 33(3), 390-410.
- MacIntyre, A. (1985). *After virtue*. London: Duckworth.
- Mills, M.F. & J. Fleetwood (2019). Prepping and verstehen: A narrative criminological perspective. *Tijdschrift over Cultuur & Criminaliteit*, 9(3), 30-47.
- Mishler, E.G. (1986). *Research interviewing*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Neville, L. & E. Sanders-McDonagh (2019). Walk this way. *Tijdschrift over Cultuur en Criminaliteit*, 9(3), 48-61.
- Ochs, E. & L. Capps (2001). *Living narrative: creating lives in everyday storytelling*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Oude Breuil, B.C.M. (2011). Alles stroomt...? Over 'cultuur' in de culturele criminologie. *Tijdschrift over Cultuur & Criminaliteit*, 1, 18-34.
- Petintseva, O. & D. Zaitch (2019). 'Betrokken' onderzoeksmethoden in criminologisch onderzoek. *Tijdschrift over Cultuur en Criminaliteit*, 9(3), 3-7.
- Pemberton, A., E. Mulder & P.G. Aarten (2019). Stories of injustice: towards a narrative victimology. *European Journal of criminology*, 16(4), 391-412.
- Polanyi, L. (1979). So what's the point? *Semiotica*, 25, 207-241.
- Presser, L. (2004). Violent offenders, moral selves: constructing identities and accounts in the research interview. *Social problems*, 51(1), 82-101.
- Presser, L. (2009). The narratives of offenders. *Theoretical criminology*, 13(2), 177-200.
- Presser, L. & S. Sandberg (2015). Research strategies for narrative criminology. In: W.R. Miller & J. Palacios (eds.), *Qualitative research in criminology* (p. 85-99). London: Transaction Publishers.
- Riessman, C. (2008). *Narrative methods for the human sciences*. London: Sage.
- Rhodes, C. (2000). Reading and writing organizational lives. *Organization*, 7(1), 7-29.
- Sacks, H., E.A. Schegloff & G. Jefferson (1974). A simplest systematics for the organization of turn taking for conversation. *Language*, 50(4), 696-735.
- Sacks, H. (1992). *Lectures on conversation*. Oxford: Blackwell.
- Sandberg, S. (2010). What can 'lies' tell us about life? Notes towards a framework of narrative criminology. *Journal of criminal justice education*, 21(4), 447-465.
- Sandberg, S. & T. Ugelvik (2016). The past, present, and future of narrative criminology: a review and an invitation. *Crime, media, culture: an international journal*, 12(2), 129-136.
- Sandberg, S. (2016). The importance of stories untold: Life-story, event-story and trope. *Crime, Media, Culture*, 12(2), 153-171.
- Shearing, C.D. & R.V. Ericson (1991). Culture as figurative action. *British Journal of Sociology*, 42(4), 481-506.
- Silverman, D. (2011). *Interpreting qualitative data*. London: Sage.
- Throgmorton, J.A. (1996). *Planning as Persuasive Storytelling: The Rhetorical Construction of Chicago's Electric Future*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Turner, R. & M. Rowe (2017). Police culture, talk and action: narratives in ethnographic data. *European journal of policing studies*, 4(4)-5(1), 52-68.
- Ugelvik, T. (2016). Techniques of legitimation: the narrative construction of legitimacy among immigration detention officers. *Crime, media, culture: an international journal*, 12(2), 215-232.
- Walkate, S., J. Maher, J. McCulloch, K. Fitz-Gibbon & K. Beavis (2019). Victim stories and victim policy: Is there a case for a narrative victimology? *Crime, media, culture: an international journal*, 15(2), 199-215.
- Yanow, D., S. Ybema & M. van Hulst (2012). Practicing organizational ethnography. In: G. Symon & C. Cassell (eds.), *Qualitative organizational research* (p. 331-350). London: Sage.